

دکتر بهزاد شاهنده *

چشم انداز منطقه آسیای جنوب شرقی: تحلیلی از وضعیت حال و آینده منطقه آسیای جنوب شرقی

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

مقدمه

پس از فرو پاشی نظام جنگ سرد جهان دن آستانه تحولی عظیم قرار گرفته است و منطقه بسیار استراتژیک آسیای جنوب شرقی نیز از این تحول جهانی متأثر بوده و هست. در حقیقت منطقه مزبور شاهد «گلاسنوست»^۱ و «پرسترویکای»^۲ کوچک خود می باشد، زیرا کشورهای نظیر ویتنام، کامبوج (کامبوجیه)، لاوس و برمه (میانمار)^۳ در تلاش به منظور یافتن جایگاهی در نظام اقتصادی و سیاسی بین المللی منطقه ای هستند. تحول فوق توأم با پویایی اعضای « اتحادیه کشورهای آسیای جنوب شرقی» (آسه آن)^۴ موجب شده

* دانشیار دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران.

1- Glasnost.

2- Perestroika.

3- Burma (Myanmar)

4- ASEAN (Association of Southeast Asian Nation).

است که منطقه آسیای جنوب شرقی به منطقه ای پویاتر از گذشته و به نقطه عطفی در تاریخ پر عظمت خود برسد (تداعی عظمت گذشته امپراطوریهای «انگور»^۵، «پاگان»^۶ و «شری وی جایا»^۷ که در گذشته تمدنهای بزرگ منطقه بودند).^۸

۱ - محیط نسبتاً آرام (در مدت قابل پیش بینی)

چشم انداز سیاسی و اقتصادی آسیای جنوب شرقی در کوتاه مدت تا میان مدت و به عبارت دیگر تا مدت پنج سال (ورای پنج سال عملاً مشکل است که تحلیلی علمی در مورد آن ارائه داد) مثبت و به طور کلی خوب می باشد. طی دوره مورد نظر انتظار می رود که محیط امنیتی آسیای جنوب شرقی نسبتاً فارغ از درگیریهای شدید بوده و ثبات حاکم باشد. حضور امریکا در منطقه فرضی است عملاً اثبات شده و در مدت مزبور امریکا حضور خود را در منطقه حفظ خواهد کرد. ژاپن در این دوره به حفظ و حراست از «قرارداد امنیتی متقابل»^۹ خود با امریکا خواهد پرداخت. جمهوری خلق چین بیش از گذشته متوجه مسائل داخلی خود خواهد بود (تلاش در جهت نوسازی اقتصادی) و عملاً توان و ظرفیت لازم را برای قدرت طلبی در منطقه نخواهد داشت (البته در همان کوتاه ترمین مدت). سرانجام اینکه روسیه بیشتر گرفتار مسائل داخلی و سرو سامان دادن به نظام داخلی خود خواهد بود و در دوره مورد نظر فرصتی برای حضور در منطقه نخواهد داشت.

با امضاء قرارداد صلح کامبوج و سر انجام انتخابات ماه مه ۱۹۹۳ در کامبوج و تجدید سلطنت «شاهزاده سیهانوک»^{۱۰}، روابط اقتصادی و سیاسی بین «آسه آن» و کشورهای هند و چین (ویتنام، لائوس و کامبوج) رو به بهبود است. دو کشور ویتنام و لائوس به عنوان اعضای ناظر، به «قرارداد مودت و

5-Angkor

6- Pagan

7- Stivijaya

8- David C. Matt, Southeast Asia in 9th to 14th century (Hong Kong,

1986) p. 214.

9- Mutual security treaty (MST).

10- Prince sihanouk.

همکاری آسه آن^{۱۱} پیوسته اند. برقراری روابط مشابه با کامبوج نیز پس از بازگشت ثبات به کشور کامبوج در آینده ای نزدیک ایجاد خواهد شد. شش کشور عضو آسه آن (تایلند، مالزی، سنگاپور، برونئی، اندونزی و فیلیپین) نیز به تلاش برای همکاریهای بیشتر با یکدیگر پرداخته اند. در کنفرانس سران «آسه آن» که در ژانویه ۱۹۹۲ در سنگاپور برگزار گردید، سران شش کشور موافقت کردند که در ظرف ۱۵ سال به ایجاد «منطقه آزاد تجاری آسه آن»^{۱۲} مبادرت کنند.^{۱۳} در کنفرانس سنگاپور همچنین موافقت شد که دبیرخانه «آسه آن» مورد تقویت بیشتر قرار گرفته و به قدرت دبیر کل تازه این اتحادیه افزوده شود. مسائل امنیتی نیز برای اولین بار در کنفرانس سران در سنگاپور مورد توجه خاص قرار گرفت و مقرر شد که کشورهای مزبور در جهت ایجاد محیط امنیتی بهتر و نحوه همکاریهای امنیتی با یکدیگر تبادل نظر نمایند (خروج نظامیان امریکا از دو پایگاه کلارک (هوایی)^{۱۴} و سوبیک (دریایی)^{۱۵} در فیلیپین و پایان نزاع امریکا و شوروی سابق در حوزه پاسفیک از دلایل عمده برای مورد توجه قرار دادن مسائل امنیتی «آسه آن» می باشد). کنفرانس وزرای «آسه آن» به نشستی برای مذاکره در مورد مسائل امنیتی مبدل شده است (حفظ وظایف قبلی).

«کنفرانس اقتصادی آسیا- پاسفیک»^{۱۶} معروف به «اپک»^{۱۷} که در سال ۱۹۸۹ تشکیل گردید، نظام اداری خود را تقویت کرده و خواهان اجرای پروژه های مهم در حوزه آسیا- پاسفیک با رشد همکاریهای بیشتر می باشد. کنفرانس غیر رسمی سران که قرار است در ماه نوامبر ۱۹۹۲ در شهر

11- ASEAN's Treaty of Amity and Cooperation.

12- ASEAN's Free Trade Area (AFTA).

13-AFTA: The Way Ahead, by Pearl Imalda, (ISEAS, 1993, Singapore) pp. 11-20.

14- Clark Air Base.

15- Subic Bay Naval Base.

16-Asia- Pacific Economic Conference.

17- APEC.

«سیاتل»^{۱۸} ایالت واشنگتن امریکا برگزار شود، در راستای تقویت همکاریها در منطقه می باشد (البته با توجه به سیاست «بیل کلینتون»^{۱۹} رئیس جمهور امریکا در اولویت دادن به منطقه آسیا- پاسفیک و در تمایز با سیاست «بوش»^{۲۰} رئیس جمهور پیشین امریکا). بالاخره اینکه وضعیت داخلی در کشورهای «آسه آن» (۶ کشور از ۱۰ کشور منطقه آسیای جنوب شرقی) عموماً با ثبات است. چهار کشور از این شش کشور یعنی اندونزی، مالزی، سنگاپور و تایلند دارای رشد اقتصادی بسیار بالا بوده (رشد حدود ۷ درصد به طور متوسط) سنگاپور مدتها است که به کلپ کشورهای توسعه یافته جهان پیوسته و همراه با کره جنوبی، تایوان و هنگ کنگ به عنوان چهار بزرگ اقتصادی شرق آسیا به شمار می رود. این در حالی است که رشد اقتصادی در کشورهای «او.ای.سی.دی»^{۲۱} (سازمان همکاریهای اقتصادی و توسعه) به تحلیل رفته و عملاً تنزل پیدا کرده است. برخی از کارشناسان منطقه آسیای جنوب شرقی بر این عقیده هستند که فیلیپین نیز در صورتیکه رئیس جمهور «فیدل راموس»^{۲۲} بتواند طبق برنامه اعلام شده خود عمل نماید، از کشور ضعیف اقتصادی و عضو مریض سازمان «آسه آن» به قدرتی اقتصادی مبدل خواهد شد. کشور ششم «آسه آن» که «سلطان نشین برونی»^{۲۳} است، در حال حاضر با جمعیتی بالغ بر ۲۷۰ هزار نفر و درآمد سرانه ای نزدیک به ۱۸ هزار دلار عملاً نیازی به تحول عمده در نظام گوشه نشین خود نمی بیند (البته فعلاً).

۲- نقاط بالقوه حساس و آشوب زا

از بحث داخلی و کلی منطقه که بگذریم، بایستی به بررسی نقاط بالقوه درگیری و آشوب پردازیم و چالشهایی را که کشورهای منطقه آسیای جنوب شرقی با آن روبرو خواهند بود، به کنکاش کشانیم.

18- Seattle, Washington State- U.S.A.

20- Bush.

22-Fidel Ramos.

23- Brunei Darussalam (The Sultanate of Brunei).

19- Bill Clinton.

21- OECD.

الف- شبه جزیره کره: مهمترین عدم اطمینان امنیتی که ظرف چندسال آینده (۵سال آینده)، منطقه آسیای جنوب شرقی و به طور گسترده منطقه حساس و استراتژیک آسیا- پاسفیک با آن روبرو خواهد بود، مسئله کره است.^{۲۴} کره در تلاش برای تطبیق خود با اوضاع جدید ناشی از پایان یافتن نظام دوقطبی جنگ سرد و اضمحلال شوروی سابق است. مسکو و «بی جینگ»^{۲۵} به برقراری روابط دیپلماتیک با کشور کره جنوبی پرداخته اند؛ دو کره بیش از گذشته با یکدیگر به تبادل نظر و گفتگو پرداخته اند و هر دو به سازمان ملل متحد راه یافته اند. مع ذلک نزاع نظامی و جنگ تبلیغاتی و... بین دو کره ادامه یافته است، بخصوص اینکه کره شمالی هنوز به دیپلماسی نظامی پای بند می باشد. به عبارت دیگر راه قدرت نظامی را به عنوان یک اصل در نظام بین المللی تعقیب می نماید.^{۲۶}

سؤالی که در اینجا باید مطرح کرد، این است که تغییرات در دو کره از جمله وحدت به چه شکلی روی خواهد داد؟ به نظر برخی از کارشناسان شرق آسیا مشکل است که کره شمالی (جمهوری دموکراتیک کره) بتواند سیاستهای جاری خود (برنامه های جاری) را با انزوای دیپلماتیک و وضعیت نه چندان مناسب اقتصادی ادامه دهد (به دلیل قطع کمکهای شوروی سابق و مساعدتهای کشورهای اروپای شرقی و دسترسی به بازار آنها...). آیا تغییر و دگرگونی که بی شک در کره روی خواهد داد، کنترل پذیر خواهد بود؟ بنا به اعتقاد یکی دیگر از کارشناسان حاضر در «سمینار بین المللی آسیای جنوب شرقی: چالشهای قرن بیست و یکم»^{۲۷} که در شهریور ۱۳۷۲ در سنگاپور برگزار گردید، وحدت دو کره بر عکس وحدت دو آلمان سریع، ناگهانی و خونین خواهد بود (خونین در کره شمالی که شاهد مبارزه ای سخت در آنجا خواهیم بود).

24- The Far Eastern Economic Review, September 13th, 1993.

25- Beijing (Peking).

26- The Korean Dilemma, Asian Affairs, July 14, 1993.

27- "International Seminar On Southeast Asia: Challenges of the 21st Century" - Singapore, September, 1993.

کره جنوبی تخمین زده است که وحدت دو کره هزینه ای بالغ بر ۴۰۰ میلیارد دلار در بر خواهد داشت و به همین دلیل است که کره جنوبی از خود عجله ای برای تحقق وحدت دو کره نشان نمی دهد و می خواهد زمان، حلال مشکلات باشد. برخی دیگر از کارشناسان سیاسی منطقه شرق آسیا نیز تأکید دارند که پس از مرگ «کیم ایل سونگ»^{۲۸} رهبر تمام عیار کشور کره شمالی، نظام سیاسی موجود در کشور مضمحل خواهد شد و پسر وی یعنی «کیم چونگ ایل»^{۲۹} هیچگاه نخواهد توانست مثل پدر خود که رهبری کاریزماتیک است، بر اریکه قدرت تکیه زند.

سؤال دیگر در مورد کره شمالی این است که آیا این کشور به قدرت اتمی مبدل خواهد شد؟ کشور اتمی کره شمالی معادلات فعلی در روابط بین الملل منطقه شمال شرقی آسیا را (بخصوص با تأثیر زیاد بر ژاپن) دگرگون خواهد کرد. (ژاپن اعتراض خود را با ساخت موشک کره شمالی که می تواند اهدافی را در ژاپن مورد هدف قرار دهد، رسماً اعلام کرده است).

ب- منطقه آسیای جنوب شرقی: معضل دوم و نقطه نا امنی دیگر در منطقه مسئله کامبوج است. در انتخابات ماه مه ۱۹۹۳ که با نظارت سازمان ملل و با هزینه بسیار سنگین سه میلیارد دلاری برای مردم جهان در کامبوج برگزار گردید، سلطنت طلبان حزب «فون سی پاک»^{۳۰} به رهبری پسر سیهانوک به نام «شاهزاده رانارید»^{۳۱} ۵۰ درصد از آراء را نصیب خود کردند. ولی حزب خلق کامبوج به رهبری «هون سن»^{۳۲} نیز آراء قابل توجهی را به دست آورد، به طوری که شاهزاده «رانارید» بایستی دست به ائتلاف بزند.

سیاست بازیهای «شاهزاده نور دوم سیهانوک» که اخیراً سلطنت را احیای مجدد کرده است (پس از سرنگونی رژیم سلطنت در سال ۱۹۷۰ به وسیله آمریکا) و حتی شامل فرزندان خود یعنی شاهزاده رانارید و «شاهزاده چاک

28- Kim Ill sung.

30-Funcipec Party.

32- Hun Sen.

29- Kim Jong Ill.

31- Prince Ranaride.

راپونگ»^{۳۳} (شاهزاده شورشی که پس از انتخابات به ویتنام پناه برده بود و در طلب ایجاد حکومت مستقل کامبوج بود) نیز می شود، به بی ثباتی اوضاع در کامبوج کمک کرده است. حزب خلق کامبوج که همان نست نشانندگان سابق ویتنام هستند، به عنوان یک نیروی عمده در معادلات کامبوج مطرح است و از همه مهمتر «خمرهای سرخ»^{۳۴} که از سال سرنگونی رژیم خونخوار خود در سال ۱۹۷۸ با رژیم نست نشاننده ویتنام در کامبوج در ستیز بوده اند، هنوز به عنوان یک نیروی بزرگ مطرح بوده و خلع سلاح نشده اند و خواهان امتیازاتی از حکومت موقت کامبوج هستند. بنابراین اوضاع و احوال کامبوج بالقوه خطرناک است و با وجود اینکه کشورهای خارج از منطقه از جمله چین اعلام داشته اند که در مسائل داخلی این کشور دخالت نخواهند کرد، کماکان وضعیت ناامن کامبوج در محیط امنیتی منطقه تأثیر بسزایی خواهد داشت، بخصوص اگر ویتنام و چین؛ دو رقیب دیرینه منطقه بخواهند خصومت‌های گذشته را زنده کرده و یا دیگر کشورها بخواهند از سابقه بد روابط دو کشور (اختلافات ویتنام و چین) جهت ایجاد توازن در منطقه استفاده نمایند.

نقطه نا امنی دیگری که تأثیرات بسزایی در منطقه دارد، جزایر اسپراتلی هستند که مورد ادعای ویتنام، فیلیپین، برونئی، مالزی و چین می باشند. تمامی ادعا کنندگان در حال حاضر راه مصالحه را در پیش گرفته و به دیپلماسی مذاکره روی آورده اند.^{۳۵} مع هذا به مثابه آتشی زیر خاکستر است، زیرا که در این سلسله جزایر ذخایر نفتی بسیار زیادی نهفته است و هم اکنون تمامی ادعا کنندگان به غیر از برونئی در برخی از جزایر نیرو پیاده کرده اند. چین بر قسمت اعظمی از منطقه «دریای جنوبی چین»^{۳۶} و بخصوص بر جزایر اسپراتلی ادعای مطلق دارد و با وجود تظاهر به اینکه اهداف صلح جویانه (حداقل برای خرید وقت تا بتواند خود شخصاً اهداف

33- Prince Chakrapong.

34- Khmer Rouge.

35- Regional Outlook Southeast Asia 1992-1993 (ISEAS)

pp. 23-24.

36- South China Sea.

تعیین شده را دیکته نماید) دارد، مع هذا در فوریه ۱۹۹۲ «قانون جدید آبهای سرزمینی»^{۳۷} و منطقه پیوسته به آن را در متمم قانون اساسی سال ۱۹۸۲ جای داده و حاکمیت مطلق مناطق مزبور را به عنوان مناطق سرزمینی اعلام داشته است. در اوایل ماه ژوئیه ۱۹۹۲ چین فلات قاره ای را که مورد ادعای ویتنام است، تصرف کرد. اهداف ژئوپولیتیک در آسیای جنوب شرقی در معادلات چین جایگاه ویژه ای دارند (نه صرفاً به خاطر حفظ فشار بر ویتنام؛ کشوری که بالقوه می تواند در مقابل توسعه طلبیهای بالقوه چین ایستادگی کرده و یا حتی آن را بچار مشکل نماید). با وجود اینکه نمی توان برخورد چین و ویتنام در منطقه مورد منازعه را رد کرد، ولی به احتمال زیاد (البته در دوره قابل پیش بینی) چین از دست زدن به اعمالی که می تواند شك دیگران را در مورد اهدافش در منطقه آسیای جنوب شرقی برانگیزد (بخصوص نگرانیهای ژاپن را تشدید نماید)، پرهیز خواهد کرد. برخی بر این نظر هستند که انعطاف پذیری بیش از حد چین در راستای گفتگو و مذاکره و شراکت در اکتشاف نفت با کشورهای مدعی در منطقه، خود نشانه ای از عدم حسن نیت چین است، زیرا که صلح دوستی و مودت را بیش از حد مطرح می نماید، آن هم در زمانی که موج ناسیونالیستی قوی برای تحمیل اراده چین در خارج موجود است. در بحث بعدی با گستردگی بیشتر به این مسئله خواهیم پرداخت.

دیگر نقاط غیر امن در منطقه، از اختلافات دو جانبه (فی المثل بین مالزی و اندونزی بر سر جزایر «سیم پادان»^{۳۸} و «لی تی گان»^{۳۹} و بین مالزی و سنگاپور بر سر منطقه «پولاباتوپوته»^{۴۰} و یا «پدرا برانکا»^{۴۱}) گرفته تا اختلافات ارضی و سرزمینی مربوط به مرزهای دریایی نیز در منطقه موجود است که به احتمال زیاد با توجه به پیوند قوی و اولویتهای دیگر «آسه آن» حل و فصل خواهند شد و به نزاع نخواهند رسید. (در «آسه آن» اصل بر اجماع و

37- New Law on Territorial Waters.

38- Simpadan Island

39- Litigan Island.

40- Pulau Batu Puteh (به زبان مالزیایی).

41- Pedra Branca (به زبان سنگاپوری).

حل و فصل معضلات است، زیرا که مسائل بزرگتری وجود دارند که باید با کنار گذاردن مسائل کوچکتر به آنها پرداخت.^{۴۲}

۳- قدرتهای بزرگ و منطقه آسیا شرقی و جنوب شرقی

مبحث سوم که کمتر از دو مبحث گذشته (مباحث داخلی و نقاط نا امن و حساس و بالقوه مشکل آفرین منطقه) اهمیت ندارد، مسئله حضور قدرتهای بزرگ در منطقه (قدرتهای خارج از منطقه آسیای جنوب شرقی) است که هر کدام در منطقه منافعى داشته و تعقیب می نمایند. به عبارت دیگر صلح و ثبات در حوزه آسیای جنوب شرقی به طور حیاتی تحت تاثیر تحولات در منطقه گسترده تر حوزه آسیا-پاسفیک است که بخصوص تحت تاثیر امریکا، چین و ژاپن قرار دارد.

الف- امریکا: حضور امریکا با تمام کم و کاستیها و تغییرات قبلی (فی المثل در فیلیپین) و تغییرات احتمالی در آینده قابل پیش بینی، مطرح خواهد بود، مع هذا در بلند مدت وضعیت نا مطمئن است. زیرا که هر دو کشور چین و ژاپن خواهان نفوذ بیشتر در شرق و جنوب شرقی آسیا بوده و علائمی از رقابت بالقوه و در حال شکل گیری دو کشور برای اعمال نفوذ در مناطق ذکر شده، با تحلیل تدریجی حضور امریکا به چشم می خورد.^{۴۳} برخی از چین شناسان اظهار نظر کرده اند که در صورت لغو قرارداد ترجیعی تجاری بین چین و امریکا (که باعث شد تراز بازرگانی دو کشور به میزان ۲۳ میلیارد دلار به نفع چین باشد) و اجرا شدن تهدیدات «بیل کلینتون» در لغو قرار مزبور، در صورت عدم تمکین چین به رعایت اصول حقوق بشر و مهاجرت و ... روابط دو کشور به تیرگی خواهد گرایید و منطقه جنوب شرقی آسیا از آن متضرر شده و به قولی شوک آن را احساس خواهد کرد. زیرا که در آن زمان چین به خطری جدی مبدل خواهد شد.

42- Southeast Asian Affairs, 1993 (ISEAS,1993) p.26.

43- Jamie Mackie , A Political Overview of Southeast Asia, (Westview Press, KL. Malaysia.

در ابتدا اشاره ای (گرچه خیلی خلاصه) به مسئله حضور امریکا در منطقه خواهیم داشت، جالب توجه است است که بدانیم اغلب کشورهای شرق و جنوب شرقی آسیا در حال حاضر نسبت به حضور نظامی امریکا در پاسفیک غربی و حفظ و تداوم اتحاد نظامی ژاپن و امریکا، نظر موافق دارند (چه به طور رسمی مثل سنگاپور و چه به طور غیر رسمی مثل چین و ...). کشورهای مزبور از این ترس دارند که عدم حضور امریکا، باعث شود تا قدرتهای منطقه ای مثل ژاپن و چین به تقویت بنیه نظامی خود جهت تأمین استراتژیها و منافع اقتصادی در منطقه شرق و جنوب شرقی آسیا بپردازند، که در عمل به ایجاد تنش جدید و فشار بر کشورهای کوچک منطقه منجر خواهد شد. حتی در این راستا دو کشور مالزی و اندونزی هم که هر دو از اعضای برجسته جنبش عدم تعهد هستند و بر منطقه عاری از حضور قدرتهای غیر منطقه ای تأکید دارند، هم اکنون آماده هستند که به کشتیهای نظامی امریکا بر اساس معادلات تجاری برای تعمیرات، اجازه پهلو گرفتن و در حقیقت پایگاه بدهند. کشورهای سنگاپور، تایلند و برونئی هم اکنون با امریکا ترتیباتی برای در اختیار گذاردن تسهیلات جهت حفظ حضور امریکا در منطقه دارند.^{۴۲}

احتمال این می رود که نیروهای امریکایی تا سال ۱۹۹۵ به تدریج تا مرز ۲۵٪ نیروی حاضر کاهش یابند که خود تکرانیهای کشورهای منطقه را برانگیخته است. در کنفرانس سنگاپور که به بررسی و تحلیل چالشهای قرن ۲۱ منطقه جنوب شرقی آسیا پرداخت، برخی از کارشناسان بر این عقیده بودند که امریکا اراده لازم برای رهبری آسیا را از دست داده است و برخی دیگر اظهار نظر می کردند که امریکا دیگر توان لازم در تحمیل مقاصد خود را دارا نیست. علاوه بر این، زمانی که خطر واقعی امنیت امریکا را تهدید نکند (عملاً در حاضر)، بودجه نظامی امریکا تحت فشار برای کاهش قرار خواهد گرفت، زیرا امریکا که با معضلات شدید اقتصادی و اجتماعی در داخل روبه رو

است اولویتهای دیگری را در هزینه کردن بودجه بچارحران خود دارد (منظور وضعیت بد اقتصادی امریکا است).

ب- ژاپن: حضور ژاپن در شرق و جنوب آسیا در دهه اخیر بیش از گذشته مطرح شده و پس از پایان رقابتهای دوران جنگ سرد از اهمیت بالاتری برخوردار شده است. ژاپن که در منطقه مذکور، مدتها دارای حضور اقتصادی و تجاری قوی در بوده، به دنبال نقش سیاسی منطبق با قدرت اقتصادی خود در منطقه است.^{۴۵}

ژاپن از جانب امریکا مورد ترغیب و تشویق است که نقش بیشتری را در حفاظت از امنیت بین المللی و آسیایی بر عهده گیرد (البته ترجیحاً تحت نظارت سازمان ملل متحد). کامبوج برای ژاپن، نقطه شروع است، اعزام واحدهایی از «نیروهای دفاع از خود»^{۴۶} به کامبوج يك تحول تاریخی بزرگ برای ژاپن به شمار می رود. این اولین بار بود که نیروهای زمینی ژاپن پس از جنگ دوم جهانی به خارج از مرزها فرستاده می شدند.

تصمیم به اعزام نیروی مذکور، در ژاپن و خارج از ژاپن (در منطقه شرق و جنوب شرق آسیا) جنجال بسیار زیادی را به پا کرد. برخی، از قبیل «لی کوان یو»^{۴۷} نخست وزیر سابق سنکاپور و وزیر اعظم کشور در حال حاضر، که کشورش در دوران جنگ سنگین ترین لطمات را از ژاپنیهای متجاوز به منطقه متحمل شده بود، اعزام نیروی مذکور را دادن شکلات الکل دار به يك الکی سابق نسبت داده است، زیرا به محض اینکه يك الکی سابق طعم الکل در شکلات را بچشد، اعتیاد سابق او برانگیخته خواهد شد و ... از سوی دیگر برخی از کشورها حضور ژاپن، یعنی حضور نظامی ژاپن را متعادل کننده حضور بالقوه چین در منطقه می دانند (در صورتیکه امریکا منطقه را ترک کرده و یا به کاهش شدید نیروهای خود در منطقه بپردازد و در منطقه خلأ

45- " Japanese Drive For Supremacy " Asia Outlook, August 20, 1993, p.12.

46- Self- defence Forces.

47- Lee Kuan Yew.

امنیتی ایجاد شود).^{۴۸}

ژاپن در وضعیت تلاطم قرار دارد و به قولی هیچ گاه در تاریخ معاصر ژاپن این چنین وضعیت نا اطمینانی در رابطه با موقعیت ژاپن موجود نبوده است. ژاپن در دوران جنگ سرد از چتر امنیتی و حفاظتی امریکا برخوردار بود، ولی هم اکنون این چتر در جریان بادهای قوی تر قرار گرفته و دیگر نمی توان همانند گذشته به آن اطمینان داشت. پایان جنگ سرد نگرانی امنیتی ژاپن را از چین کاهش نداده و در واقع افزایش داده است. علاوه بر این با وجود فروپاشی شوروی، ژاپن نگرانی خود را از تهدید بالقوه امنیتی روسیه کماکان دارد و در بلند مدت نگران آن است. (برخی اظهار نظر کرده اند که روسیه پس از فارغ شدن از درگیریهای داخلی و برخورد قاطع با عوامل نا امنی از قبیل سرکوب مخالفین پارلمان روسیه، به قدرتی بس بزرگتر از شوروی سابق که تنها یک قدرت نظامی بود، مبدل خواهد شد و به قولی بایستی برایش حساب بزرگی باز کرد. بی شک ژاپن نسبت به چشم انداز کره متحد و قوی؛ کره ای که بالقوه قدرت نظامی بزرگ منطقه خواهد بود، نگران است. چین، کره و روسیه در پشت درهای ژاپن هستند و با وجود اینکه در حال حاضر هیچ کدام به دلایلی تهدیدی برای ژاپن دربر ندارند^{۴۹} (یا حداقل تهدید کمی را در بردارند)، در آینده در معادلات ژاپن بسیار مطرح هستند و ژاپن هم در معادلات منطقه جنوب شرقی آسیا بالقوه از لحاظ امنیتی مطرح است و جای نگرانی دارد.

ج- جمهوری خلق چین: قدرت بزرگ دیگری که در معادلات منطقه شدیداً مطرح است، جمهوری خلق چین است. چین پس از یک دوره احتیاط بلافاصله پس از

48- The Straits Times, Singapore, July 10 th, 1992.

همچنین رجوع شود به: بهزاد شاهنده، «چین در انتظار ایفای نقش برتر در منطقه آسیا- پاسفیک»، مجله اطلاعات سیاسی و اقتصادی (ش ۷۴-۷۳، مهر و آبان ۱۳۷۲).

۴۹- بهزاد شاهنده، جزوه منطقه شناسی: آسیای جنوب شرقی (کارشناسی ارشد). انتشارات دانشکده حقوق و علوم سیاسی، ۱۳۷۲. همچنین رجوع شود به مقاله مؤلف در منبع پیشین.

«واقعۀ تین آن من»^{۵۰} در ماه ژوئن ۱۹۸۹، از سال ۱۹۹۲ مجدداً روند اصلاحات اقتصادی خود را با سرعت بیشتری از سر گرفته است. «دنک شیائوپینگ»^{۵۱} رهبر دو فاکتوی چین^{۵۲} (رهبر تمام عیار چین)^{۵۳} مصرّ است که روندی را نهادینه کند که پس مرگ وی (هم اکنون ۸۹ سال دارد.) ادامه پیدا کند.^{۵۴} تغییرات در پرسنل عالی مقام حزب کمونیست ۵۲ میلیون نفری که طی سال گذشته ۱۲٪ رشد عضو گیری داشته، در چهاردهمین کنگره حزب در اکتبر ۱۹۹۲ در راستای قوت بخشیدن به سیاستهای اصلاحی «دنک» انجام گرفت. مع هذا بافت فعلی رهبری کشور نشان دهنده سیاست گام به گام و رسیدن به اجماع در تداوم سیاستهای کشور می باشد.^{۵۵}

چین در حال حاضر يك دوران طولانی گذار رهبری و تغییرات در نظام اجتماعی- اقتصادی را با تمام احتمالات و خطرات بالقوه سپری می نماید. دوره سختی را در پیش دارد که توأم با دگرگونی و بی ثباتی خواهد بود. هنوز به درستی و روشنی نمی توان گفت که بعد از مرگ «دنک» در چین چه اتفاقی خواهد افتاد، علی رغم اینکه رهبران فعلی چین در حفظ نظام موجود در چین اتفاق نظر دارند. در کنفرانس سنگاپور محققینی^{۵۶} از ۲۷ کشور جهان که مطالعات خود را بر منطقه آسیای جنوب شرقی متمرکز کرده بودند،

50- Tiananmen Incident.

51- Deng Xiaoping.

52- De Facto Leader of China.

53- Paramount Leader of China.

۵۴- چندی پیش طی مقاله ای در مجله وزین اطلاعات سیاسی اقتصادی، نظرات و

دیدگاههای گوناگون را در این مورد ارائه دادم. رجوع شود به:

بهزاد شاهنده، «چین در گذار به حکومت پس از «دنک شیائو پینگ»،

مجله اطلاعات سیاسی و اقتصادی، (ش ۶۸-۶۷، فروردین و اردیبهشت ۱۳۷۲).

۵۵- بهزاد شاهنده، «چین در انتظار ایفای نقش برتر در حوزه آسیا-

پاسفیک»، پیشین.

56- Singapore Lecture Series, September, 1993 (Singapore, 1993) p.111.

شرکت داشتند و برخی از آنها در مقالات خود عنوان می کردند که چین در چند سال آینده وارد تنش شدیدی خواهد شد که تأثیرات بین المللی و بخصوص منطقه ای را به دنبال خواهد داشت. برخی از این افراد تأکید داشتند که به این جهت (عدم اطمینان) تنها امریکا است که باید در منطقه بماند و ثبات اقتصادی و پویایی آن را حفظ کند، البته با تأکید بر اینکه امریکا باید دعوت شود و با اراده خود ملتها در منطقه حضور داشته و هزینه ها را خود کشورهای منطقه تقبل نمایند. در همین راستا نظراتی اعلام می شد دال بر اینکه چین به دلیل اهمیت حفظ ثبات و ابقای مدیریت فعلی، بر کثرت گرایی در کشور (اصلاحات سیاسی) تأکید نمی ورزد، زیرا کثرت گرایی^{۵۷} می تواند به تضعیف کنترل بر هدایت کشور در آینده بینجامد.^{۵۸}

اقتصاد چین در نیمه اول سال ۱۹۹۳ رشدی بالغ بر ۱۲/۵٪ داشته و پدیده های وابسته به رشد سریع اقتصادی از قبیل فساد، تضاد طبقاتی (فاصله طبقاتی) و مصرف گرایی را به جریان انداخته است. با وجود اینکه نهادهای امنیتی دقیقاً کنترل اوضاع را در دست دارند، با رشد سریع اقتصادی و اصلاحات بیشتر بخصوص در نهادهای اقتصادی وابسته به دولت که بیش از نصف نیروی کارگری در کشور را در استخدام خود دارند؛ نظام اجتماعی و اقتصادی کشور تحت فشار شدید قرار خواهند گرفت و بی شک مشکلاتی در اداره کشور بروز خواهد کرد. توان رهبری چین در حال حاضر و آینده نزدیک بعد از «دنگ» خود نا اطمینانی بزرگی است که در منطقه آسیای جنوب شرقی احساس می شود. مع هذا و علی رغم تمام نا اطمینانها، موقعیت چین امروزه در منطقه آسیای جنوب شرقی در بهترین وضعیت ممکن بعد از جنگ دوم جهانی است. جمهوری خلق چین هم اکنون بازیگر کلیدی خارج از منطقه در آسیای جنوب شرقی بوده، دارای روابط بسیار خوب

57- Pluralism.

58- Robert Scalapino, "China in the 90s", (Berkeley California University Press, 1993) pp. 12-13.

دیپلماتیک با تمامی کشورهای « آسه آن » است. در کامبوج صاحب نفوذ بالقوه خوبی است زیرا که «سیهانوک» در تمام مدت تبعید در «بی جینگ» زندگی می کرد و اینکه چین از دوستان قدیم خمرهای سرخ (دوستان فعلی البته نه به طور علنی) است. چین عملاً تنها کشوری است که حکومت کودتایی میانمار (برمه) را روی پا نگه داشته (با اعطای وام یک میلیارد و نیم به حکومت رانگون)^{۵۹} و بالائوس و ویتنام مناسبات خود را ترمیم کرده است. بنا بر این رشد اقتصادی سریع چین (بی جینگ در ۱۴ سال گذشته یعنی از شروع عصر دنگ^{۶۰} از سال ۱۹۷۸، معدل ۹٪ رشد اقتصادی داشته است)، حذف شوروی سابق به عنوان قدرت مطرح در منطقه و امریکایی که دچار مشکلات اقتصادی است، همگی جایگاه فعلی و بالقوه چین را در منطقه تقویت کرده است.^{۶۱}

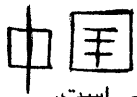
«بی جینگ» تمایل به استفاده از منازعات دریای جنوبی چین برای حفظ و تداوم فشار بر ویتنام و ایجاد موقعیت برتر برای خود در منطقه آسیای جنوب شرقی دارد. گزارشات تأیید نشده حاکی از آن است که «بی جینگ» در شرف به دست آوردن هواپیماهای جنگی پیشرفته روسی توأم با در اختیار گرفتن تکنولوژی سوخت رسانی هوایی است که بتواند تا سال ۱۹۹۵ کنترل و نظارت چین بر منطقه استراتژیک «جزایر اسپراتلی» را فراهم آورد. کنترل بر جزایر اسپراتلی به معنی کنترل بر خطوط کشتیرانی عمده منطقه شرق آسیا است که عملاً برای کشورهای مثل ژاپن مشکل آفرین خواهد بود سیاستهای چین و اعمال آن کشور در قبال دریای جنوبی چین، در کشورهای هندو چین (ویتنام، لائوس و کامبوج) و میانمار به دقت زیر نظر کشورهای منطقه آسیای جنوب شرقی خواهد بود. ژاپن نیز تحولات چین را دقیقاً زیر نظر دارد تا از اهداف سلطه گرایانه و احیاء «امپراطوری میانه»^{۶۲} احتمالی و

59- Rangoon (Yangoon).

60- Deng's Era.

۶۱- بهزادشاهنده، «چین در گذار به حکومت بعد از دنگ شیائوپینگ»،

پیشین.

۶۲- در زبان چینی کشور چین «امپراطوری میانه» یا «» نامیده

می شود که نشانه تلقی مردم چین از کشورشان در نظام بین المللی است.

چین بزرگ آگاه بشود و سیاستهای خود را با آنها تطبیق نماید.

د- عوامل دیگر: با عنایت به موارد غیر قابل پیش بینی، به احتمال قوی عوامل دیگری که بتوانند امنیت منطقه جنوب شرقی آسیا را تهدید نمایند، وجود نخواهند داشت. «قرن پاسفیک» [The Pacific Century (21st century)] که سهم عظیم و بهره مندی بسیاری را برای منطقه آسیای جنوب شرقی در برخواهد داشت، اگر با وحدت کشورهای منطقه توأم نباشد؛ منطقه را پشت سر خواهد گذاشت و قرن پاسفیک به افسانه ای مبدل خواهد شد.

کتابنامه: برای مطالعه بیشتر به کتابها و مجلات زیر مراجعه کنید.

- 1- Mya Than and Joseph LH Tan, Vietnam's Dilemmas and Options (ISEAS, 1993- Singapore).
- 2- Dobson, Wendy, Japan in East Asia (ISEAS, 1993- Singapore).
- 3 -Nicolas Tarling, A Concise History of Southeast Asia (Thai Wattana, 1990).
- 4-Francis Fukuyama, The End of History and the Last Man (New York, the Free Press, 1992).
- 5 -Indochina Report, no 21 (April, 1991).
- 6 - R. William Liddle, "Soeharto's Indonesia, Pacific Affairs, no 58 (1985).
- 7-Surin Moishiktod, Thailand, 1992: Contemorary South-east Asia, (ISEAS, 1993).
- 8-Jarnie Mackie, A Political Overview of Southeast Asia, (Schmidt Periodicals, 1993)
- 9 -Charles E. Mottison, Japan as a Non-Militiary Global- and Regional Power (Tokyo Univ. press, 1993).
- 10-Coedos G. The Making of Southeast Asia, Berkeley, Cal, 1990.
- 11- Journal of Asian Studies, Ann Arbor Mich.
- 12- Journal of Southeast Asian Studies, Singapore.
- 13- Far Easter Economic Review, Hong Kong.
- 14 -Fitzgetald, C.P. China and Southeast Asia Since 1945 (Camberwell, Vic, 1989).
- 15- Asian Survey (Monthly, Berkeley).
- 16- Asiaweek, Hong Kong.
- 17 -Tregonning, K.G., Southeast Asia: A critical Bibliog - raphy, Tuscon- Arizona, 1998.